

Boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologiyasi.

Nukus davlat texnika universiteti

Kengesbaeva. O.J

Annotatsiya: Boshlang'ich maktab yoshida idrok yetarlicha farqlanmagan. Shu sababli, bola ba'zan imlo bilan o'xshash harflar va raqamlarni aralashtirib yuboradi (masalan, 9 va 6). Garchi u ob'ektlar va chizmalarni maqsadli o'rganishi mumkin bo'lsa-da, ular maktabgacha yoshdagi kabi eng ajoyib, "sezgir" xususiyatlarga ega - asosan rangi, shakli va hajmi. Talaba ob'ektlarning sifatini yanada aniqroq tahlil qilishi uchun o'qituvchi unga dars beradigan maxsus ishlarni bajarishi kerak kuzatuv. Agar maktabgacha yoshdagi bolalar idrokni tahlil qilish bilan ajralib turadigan bo'lsa, unda boshlang'ich maktab yoshining oxiriga kelib, tegishli tayyorgarlik ko'riladi sintezlash idrok.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologiyasi

Boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologiyasi, bunda o'z va boshqalarning kechinmalarini faol tushunish, barqaror his-tuyg'ularni shakllantirish, ijtimoiy dunyoda o'z mavqeini izlash birinchi o'ringa chiqadi. Bunday ishga psixologik tayyorgarlik, ehtimol, boshlang'ich maktab yoshida, agar intellektual operatsiyalar nafaqat matematikadagi quruq rasmiy vazifalarga, balki tirik, to'laqonli, hissiy jihatdan to'ldirilgan tashqi va ichki ishlarga qaratilgan bo'lsa paydo bo'ladi. Bunday holda, intellektual sohani tizimli tashkil etishning izchil murakkablashuvi semantik sohani bolaning butun aqliy faoliyatining yetakchi tartibga solish tizimi darajasiga, shuningdek uning intellektual tomoniga chiqish uchun psixologik asos bo'lishi mumkin. Shunday qilib, kichik yoshdagi o'quvchilar kattalarning e'tiborini, ularning ishtirokini talab qiladigan juda muhim ichki ishlarga ega bo'lishi mumkin deb taxmin qilish mumkin. Bizning fikrimizcha, olingan natijalar boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni o'qitish va tarbiyalash o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning ko'plab masalalarini, ularning shaxsiyatini hissiy kechinmalar bilan to'la og'ir o'smirlik davriga tayyorlash masalalarini dolzarb qiladi.

Zamonaviy birinchi sinf o'quvchilarining shaxsiy rivojlanishining xususiyatlari 20-21-asrlar oxirida. Rossiyada maktabgacha va boshlang'ich maktab

ta'limi tizimi sezilarli o'zgarishlarga duch keldi. Kattaroq maktabgacha yoshdagi an'anaviy mashg'ulotlar asosan maktab tipidagi mashg'ulotlar bilan almashtirildi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida matematika, ona tili va boshqalar bo'yicha "tayyorlash" mashg'ulotlari o'tkaziladi. Ko'pgina bolalar 5-6 yoshdan boshlab maktabga tayyorgarlik guruhlarida o'qiy boshladilar. Hozirgi vaqtda zamonaviy maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining ijtimoiy holatidagi o'zgarishlar haqida gapirish mumkin. Shu munosabat bilan savol tug'iladi: maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshini ajratib turadigan yosh chegaralari o'zgarganmi va bugungi birinchi sinf o'quvchilarining aksariyati bolaning rivojlanishining qaysi psixologik davriga tegishli?

Ushbu tadqiqotning maqsadi empirik tadqiqotlar asosida zamonaviy birinchi sinf o'quvchilarining shaxsiy rivojlanishi nuqtai nazaridan boshlang'ich maktab yoshiga qanchalik mos kelishini aniqlash edi. Maktabga tayyorgarlik darajasini aniqlash uchun "6-7 yoshli bolalarning maktabga o'qishga psixologik tayyorgarligini aniqlash diagnostika dasturi" dan foydalanilgan. Gutkina (2002). Maktab motivatsiyasini aniqlash uchun "Maktab motivatsiyasi darajasini baholash uchun so'rovnoma". Mashhur olimimiz Luskanova (1999) Bolalarning motivatsion sohasini o'rganish uchun "Uch tilak" proyektiv texnikasi ishlatilgan. Bolalarning o'zini o'zi qadrlashini o'rganish uchun Dembo-Rubinshtein metodologiyasining o'zgartirilgan versiyasi ishlatilgan (A.M. Prixojan, 1988). Statistik ma'lumotlarni qayta ishlash uchun Kolmogorov-Smirnov testi (Windows uchun statistik paket SPSS 11.5 versiyalari) va foizlar uchun Student's t-testi (S. Glantz, 1999; N.A. Ploxinsky, 1970) ishlatilgan. Uchta umumta'lim maktabining 228 nafar birinchi sinf o'quvchilari ko'rikdan o'tkazildi. Ular orasida ikkita ekstremal guruh sub'ektlari aniqlandi: birinchi guruh maktabda o'qishga tayyorligi yuqori bo'lgan bolalar (60 kishi), ikkinchisi - past darajadagi (65 kishi). Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabga tayyor bo'lgan deyarli barcha birinchi sinf o'quvchilari maktab motivatsiyasining birinchi - eng yuqori (65%) va ikkinchi (33%) darajalarida (N.G. Luskanova, 1999 y. uslubiga ko'ra). Maktabga tayyor bo'lmagan o'quvchilar guruhida atigi 8% o'quvchilar maktab motivatsiyasining birinchi darajasida, 35% esa ikkinchi bosqichda. Ko'pgina sub'ektlar maktab motivatsiyasining uchinchi (26%), to'rtinchi

(23%) va beshinchi (8%) darajalarida bo'lib, boshlang'ich maktab yoshiga xos bo'lmagan o'quv motivlarining yo'qligi bilan tavsiflanadi. Ikki guruh sub'ektlarini statistik taqqoslash sezilarli farqlarni aniqladi. Bu "Uch tilak" usuli bilan olingan natijalarga mos keladi. Maktabga tayyor bolalar guruhida maktab va o'qish bilan bog'liq istaklar ustunlik qiladi, bu bolalar uchun ta'lim faoliyati va o'quvchining mavqei muhimligini ko'rsatadi. Maktabga tayyor bo'lmagan bolalar guruhida o'yin faoliyati bilan bog'liq istaklar ustunlik qiladi, bu o'yinga bo'lgan ehtiyojni ko'rsatadi. Maktabga psixologik jihatdan tayyor bo'lmagan birinchi sinf o'quvchilari guruhida o'zini o'zi baholashning o'rtacha ko'rsatkichi (o'rtacha) juda yuqori - 100 ball. Ushbu eksperimental guruhning birinchi sinf o'quvchilarining o'zini o'zi baholashi maktabgacha yoshdagi bolalarga ko'proq xos bo'lgan infantil xususiyatlar bilan tavsiflanadi. Maktabga tayyor bolalar guruhida o'z-o'zini hurmat qilish ko'rsatkichi statistik jihatdan sezilarli darajada past - 85 ball (farqlar Kolmlgorov-Smirnov testiga ko'ra 0,1% ahamiyatlilik darajasida sezilarli). Natijalar ushbu guruh sub'ektlarida o'zini o'zi baholashning ko'proq adekvatligini ko'rsatadi, bu boshlang'ich maktab yoshida o'z-o'zini imidjini shakllantirishning yosh shakllariga mos keladi. O'rganish vaqtida birinchi sinf o'quvchilarining atigi 26 foizi maktabda o'qishga psixologik tayyorgarligi bor edi, bolalarning 29 foizi maktabga tayyor emas edi, qolgan bolalar qisman tayyor edi. Maktabga tayyor bo'lgan birinchi sinf o'quvchilarining motivatsion sohasi, maktabga bo'lgan munosabati va o'zini o'zi qadrlashi boshlang'ich maktab yoshiga xos xususiyatlar bilan tavsiflanadi. Maktabga tayyor bo'lmagan birinchi sinf o'quvchilarining motivatsion sohasi, maktabga munosabati va o'zini o'zi qadrlashi maktabgacha yoshga xos xususiyatlar bilan tavsiflanadi. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bugungi kunda birinchi sinf o'quvchilari o'zlarining shaxsiy rivojlanishi nuqtai nazaridan, maktabga kelishlari bilan bir vaqtda, avtomatik ravishda kichik maktab o'quvchilariga aylanmaydilar. Ko'pgina bolalar maktabgacha yoshga xos bo'lgan shaxsiy xususiyatlarni aniq ko'rsatishda davom etadilar (o'yin motivatsiyasining ustunligi va boshqalar). Psixologik jihatdan tayyor bo'lgan va maktabga tayyor bo'lmagan birinchi sinf o'quvchilarining bir sinfida birlashishi o'qituvchi uchun har bir psixologik yoshning o'ziga xosligini va

rivojlanish naqshlarini hisobga olgan holda bir vaqtning o'zida maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashi kerakligini anglatadi.

Bugungi kunda boshlang'ich maktab o'quvchilariga katta e'tibor qaratishimiz kerak. Bola bu sinfda u o'qituvchilarning kayfiyatiga yoki tengdoshlarining do'stligiga erisha olmaydi, degan fikrlarni boshlaganida shakllanadi. Buning sababi nimada? Bu fikr maktabdagi mumkin bo'lmagan muvaffaqiyatsizlik (savolga noto'g'ri javob berilgan) yoki sinfdoshlar tomonidan masxara qilish natijasidir. O'zingizning "Men" ni bostirish jarayoni boshlanadi va bu o'z navbatida keyingi muvaffaqiyatsizliklar zanjirini yaratadi. Bola maktabga tayyormi? U uydan umuman farq qiladigan muhitga qo'shila oladimi? Psixologlar boshlang'ich maktab yoshini bola hayotidagi eng og'ir davrlardan biri deb hisoblashadi, chunki maktab uning hayotida bo'lgan barcha narsalarni almashtiradi: Ota-onalar o'rniga o'qituvchilar paydo bo'ladi, ular endi o'z talabasining inijliklariga dosh berolmaydilar, bundan tashqari, unga yuklangan vazifalarning bajarilishini talab qiladilar; - hovli yoki bolalar bog'chasidagi do'stlari oldiga umuman notanish bolalar, ular bilan har kuni shug'ullanish va muloqot qilish kerak; - o'yinchoqlar kitoblar va daftarlarga, bo'sh vaqt esa - uy vazifalariga almashtiriladi

Foydalanilgan adabiyotlar.

1.Yusupova Zulfizar Sharipovna, Shukurov Rahim Salimovich, Akramova Gulxayo Sharipovna (scopus) The features of the psychological preparation process of turon figrttersto competitions // International Journal of psychosocial, vol 24, ISSUE 06, 2020 ISSN:1475-7192

2.Юсупова З.Ш.АCADEMY научно-методический журнал Принципы и методы организации физкультурно-спортивных мероприятий в образовательных учреждениях. ISSN 2412-8236 ГОСТ 7.56-2002

3. Юсупова З.Ш. Ученый XXI века международный научный журнал Требования к выполнению упражнений на уроках физкультуры. УДК 37. ISSN 2410-3586

4. Yusupova Zulfizar Rakhimova Laylo Methods for determining the degree of physical fitness USA International Conference SCIENTIFIC RESEARCHES FOR DEVELOPMENT FUTURE March 28, 2020, New York

5. Abdullayev Sh.Dj. Yusupova Z.Sh. Бухоро Давлат Университети Илмий
ахбороти THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROCESS OF RECOVERY OF
THE ABILITY OF INDIVIDUAL WRESTLERS TO WORK IN THE
POSTCOMPETITION STAGE 2020/6(82)